

ВПЛИВ ПРИРОДНИЧО-НАУКОВИХ ДИСЦИПЛІН НА ФАХОВУ ПІДГОТОВКУ БАКАЛАВРІВ ПСИХОЛОГІЇ

У статті розглядаються питання впливу природничо-наукових дисциплін на фахову підготовку бакалаврів психології. Розкрито значення професійної підготовки бакалаврів в галузі “психологія”, загальні етапи цієї підготовки. Детально розглядаються дисципліни, які входять до природничо-наукового циклу, та їх вплив на фахову підготовку бакалаврів психології.

Ключові слова: фахова підготовка, бакалавр психології, дисципліни природничо-наукового циклу.

Сучасний етап історії людської цивілізації, в першу чергу постіндустріальний характер суспільного розвитку, глобалізація й інформатизація суспільства, а також існуючий архетип престижності вищої освіти, зумовлюють нові вимоги до професійної підготовки психолога. Це пов'язано з необхідністю забезпечити високу конкурентоспроможність випускників. Наразі ринок праці оперативно реагує на динаміку освітніх пропозицій. Тому виникає низка питань, що стосується професійної підготовки майбутнього фахівця, який би зміг задовольнити високі вимоги суспільства.

Сучасна конкурентоспроможність фахівця багато в чому залежить від здатності працівника набувати і розвивати вміння, навички, які можуть застосовуватися в різних ситуаціях. Іншими словами, в умовах ринкової економіки молодь повинна отримувати таку базову освіту, що буде давати їй змогу відносно легко освоювати та доповнювати свої знання, уміння та навички у здобутій професії в майбутньому.

На нашу думку, таку базову освіту у професійній підготовці бакалаврів психології становлять безпосередньо дисципліни, які вивчаються у циклі природничо-наукової підготовки.

Аналіз української та зарубіжної літератури свідчить про те, що фаховій підготовці бакалаврів психології приділяли недостатньо уваги. Проблемою професійної підготовки фахівців займалися такі відомі вчені, як: І. Зимня, І. Зязюн, О. Ігнатюк, Ю. Кадемія, А. Маркова, О. Овчарук, О. Пономарьов, О. Романовський, С. Сисоєва, А. Хуторський. Безпосередньо проблемами удосконалення природничо-наукової підготовки майбутніх фахівців різного профілю займалися: В. Іщенко, О. Марущак, В. Петрук, Н. Северіна, В. Сліпчук. У зв'язку з цим ми вважаємо необхідним більш детально дослідити, як впливають природничо-наукові дисципліни на фахову підготовку бакалаврів у галузі “психологія”.

Мета статті – виявити який вплив чинять природничо-наукові дисципліни на професійну освіту майбутніх бакалаврів психології.

Сьогодні базова (фундаментальна) підготовка, на відміну від вузько-спеціалізованої, забезпечує міцність, обґрунтованість і затребуваність навчальної інформації. Саме базові (фундаментальні) знання є джерелом розуміння спеціальних знань, сприяють розвитку високої ерудиції студентів, творчому й системному мисленню [4].

Професійна підготовка бакалаврів в галузі “психологія” також передбачає два етапи: спочатку глибока фундаментальна підготовка, а потім – широка спеціальна. Глибока фундаментальна підготовка є основою для вивчення інших дисциплін, формує цілісне, системне розуміння навколишнього світу, а також дає можливість випускникам швидко адаптуватися в умовах динамічного розвитку суспільства і технологій. Тому на перших курсах студенти поглиблено вивчають фундаментальні дисципліни. Нам імponує думка науковця П. Шлехті, який упевнений, що “ті студенти, які успішно засвоять базовий курс навчальної програми, навчаються успішно застосовувати свої знання в різноманітних ситуаціях” [5].

Ми підтримуємо точку зору Є. Петрова, що “фахівець повинен володіти широкими і глибокими базовими професійними знаннями”, тобто теоретичними основами, методами, засобами професійної діяльності; “вміти застосовувати базові знання з урахуванням прогресу в професійній сфері діяльності шляхом систематичної самостійної діяльності; володіти методологією отримання недостатньої інформації для досягнення поставлених професійних завдань шляхом роботи з літературою, Інтернетом, консультацій, тренінгів тощо; знати методи і прийоми оволодіння новою інформацією” [1, с. 8].

У психолого-педагогічному словнику говориться про те, що “базова освіта – сукупність здібностей, установок, знань, умінь, що складають основу для їх подальшого збільшення і збагачення”. Термін вживається в трьох значеннях:

1. Освіта, отримана до початку робочого шляху. Розглядається як вихідний пункт продовження освіти у зрілому віці.

2. Освіта, зорієнтована на засвоєння знань і умінь, мінімально необхідних для повноцінного життя в суспільстві.

3. Суспільно необхідний рівень загальноосвітньої підготовки, що передбачає різнобічний розвиток і ціннісно-етичну орієнтацію особистості, формування загальнокультурної основи її подальшої освіти, громадянського та професійного становлення [3, с. 26].

Забезпечення ефективності фахової підготовки бакалаврів з психології, у тому числі природничо-наукова підготовка, потребує удосконалення змісту навчання. Цей зміст навчання, як і професійна підготовка з будь-якої професії, складається з таких компонентів: досвід здійснення відомих способів діяльності, які втілюються в уміннях і навичках особистості; знання про людину, природу, суспільство, техніку та економіку виробництва; досвід творчої діяльності, який забезпечує готовність до пошуку нових перетворень дійсності; досвід емоційно-ціннісного ставлення до мораль-

них, світоглядних знань та об'єктів, які віддзеркалюють сутність суспільства. Також до змісту навчання, на думку вченої В. Петрук, “разом із традиційними компонентами (знання, уміння та навички), включені й інші компоненти, які покликані реалізувати виховання та розвиток студентів, а це – найважливіше завдання сучасної освіти” [2, с. 16].

Зміст базової (фундаментальної) підготовки, як і спеціальної, до 2015 р. відображався в освітньо-кваліфікаційних характеристиках (ОКХ) та освітньо-професійних програмах (ОПП). ОКХ випускника ВНЗ – це державний нормативний документ, у якому узагальнюється зміст освіти, відображаються цілі освітньої та професійної підготовки, визначається місце фахівця і формулюються вимоги до його компетентності, а також інших важливих властивостей та якостей. Цей стандарт є складовою галузевої компоненти державних стандартів професійно-технічної освіти (ДСПТО), в якій узагальнюються вимоги з боку держави до змісту освіти й навчання.

ОКХ відображає соціальне замовлення на підготовку кваліфікованого робітника з урахуванням аналізу професійної діяльності й вимог до змісту освіти й навчання з боку держави та окремих замовників. У цьому стандарті визначаються галузеві кваліфікаційні вимоги до соціально-виробничої діяльності фахівця певної професії та освітньо-кваліфікаційний рівень і державні вимоги до властивостей та якостей особи, яка здобуває освітній рівень відповідного фахового спрямування.

Відповідно до навчального плану бакалавра з психології у Національному технічному університеті “Харківський політехнічний інститут”, підготовка включає:

1. Нормативну частину до складу якої входить:

1.1. Цикл гуманітарних дисциплін. Цикл цих дисциплін дає широку гуманітарну підготовку, готує не лише фахівців з вищою освітою, а й виховує вітчизняну інтелігенцію. Виховує громадянську позицію, формує політичну культуру суспільства. Допомагає стати соціально розвиненою одиницею суспільства.

1.2. Цикл фундаментальних (природничо-наукових) дисциплін. Цей цикл дисциплін створює базу для засвоєння дисциплін циклу професійної та практичної підготовки, подальшого поповнення знань. Він забезпечує системність, узагальнення і поєднання навчального матеріалу, сприяє вирішенню завдань освіти, інтелектуальному розвитку і вихованню у процесі набуття впорядкованих знань, їх використання, для формування наукового мислення, світосприйняття і здатності до пізнання.

1.3. Цикл професійної та практичної підготовки.

2. Варіативна частина.

Починаючи з 2015 р., у вищих навчальних закладах підготовка бакалаврів вже базується не на ОКХ та ОПП, а на компетентнісному підході. Відповідно до профілю програми освітнього ступеня бакалавр за спеціальність 053 “Психологія”, у процесі навчання в студентів повинні сформуватися загальні (універсальні) та спеціальні (фахові) компетенції. Загальні

компетенції формуються при вивченні циклу гуманітарних та фундаментальних дисциплін, а спеціальні – при вивченні циклу професійної та практичної підготовки і варіативної частини.

Проблемами вдосконалення природничо-наукової підготовки майбутніх фахівців різного профілю займалися:

1. Г. Гордійчук, С. Касярум, О. Королюк, В. Ляшенко, Л. Моторна, Н. Муранова, В. Петрук, Н. Северіна – у майбутніх фахівців технічного профілю.

2. О. Марущак, О. Олексюк – у майбутніх фахівців швейного виробництва.

3. В. Копетчук, В. Сліпчук, Т. Темерівська – у майбутніх фахівців медичного профілю.

4. О. Кошова, О. Левчук, Г. Савченко – у майбутніх фахівців економічного та банківського профілю.

5. Д. Біда, С. Гвоздій, В. Іщенко, С. Калаур, В. Квас, Н. Шакун, О. Штонда – у майбутніх учителів.

Але питання вивчення природничо-наукових дисциплін у майбутніх бакалаврів психології недостатньо досліджені. Знання, уміння та навички, які здобудуть бакалаври психології при вивченні дисциплін природничо-наукового циклу, допоможуть їм в опануванні професійно спрямованих дисциплін.

Підготовка бакалавра психології у НТУ “ХПІ” на перших курсах навчання побудована на природничо-наукових принципах, котрі складають базову (фундаментальну) підготовку фахівця. Цикл природничо-наукових дисциплін складається з різноманітних наук, зокрема таких, як: основи біології та генетики людини, анатомія нервової системи та вищої нервової діяльності, безпека життєдіяльності; антропологія; зоопсихологія та порівняльна психологія; психофізіологія, математичні методи в психології; історія філософії. Кожна з них робить свій внесок у професійну підготовку фахівця.

Аналіз навчального плану підготовки бакалаврів з галузі знань 05 “соціальні та поведінкові науки”, за напрямом 053 “Психологія” Національного технічного університету “Харківський політехнічний інститут” (НТУ “ХПІ”) засвідчив, що в ньому передбачено низку нормативних і вибіркового навчальних дисциплін, які мають потенційні можливості для формування професійної базової компетенції бакалаврів з психології. Зокрема, серед нормативних навчальних дисциплін виділено:

– “Анатомія нервової системи та вищої нервової діяльності” 150 годин/4 кредити ECTS;

– “Основи біології та генетики людини” 120 годин/4 кредити ECTS;

– “Психофізіологія” 120 годин/4 кредити ECTS;

– “Антропологія” 120 годин/4 кредити ECTS;

– “Зоопсихологія” 120 годин/4 кредити ECTS.

Вплив природничо-наукових дисциплін на вивчення змісту спеціальних професійно спрямованих дисциплін показано на рис. 1.

Рис. 1. Міжпредметні зв'язки між циклами природничо-наукових та професійно-спрямованими дисциплінами

Висновки. Природничо-наукові дисципліни є важливим компонентом в системі професійної підготовки практичних психологів. По-перше, вони забезпечують формування у студентів базових біологічних знань для засвоєння загальнопрофесійних (психологічних) дисциплін. По-друге, знання біологічних основ психіки необхідні практичному психологу при здійсненні всіх основних видів професійної діяльності.

Крім цього, у контексті нашого дослідження процес формування компетенцій майбутніми психологами під час вивчення природничих дис-

циплін посилюється тим фактом, що ці дисципліни вивчаються переважно на перших курсах, а отже вони повинні стати базою для подальшого навчання та основою для засвоєння спеціальних професійних компетенцій.

Ми вважаємо, що природничо-наукові дисципліни допоможуть майбутньому бакалавру психології опанувати сукупність знань про природні об'єкти, явища і процеси, які нас оточують, а також сформуують погляди, переконання, культурні цінності.

Список використаної літератури

1. Петров Э. Г. Современные технологии обучения в высшей школе : учеб. пособ. / Э. Г. Петров, Л. Н. Радванская, Н. В. Шаронова. – Харьков : Коллегиум, 2007. – 172 с.
2. Петрук В. А. Теоретико-методичні засади формування професійної компетентності майбутніх фахівців технічних спеціальностей у процесі вивчення фундаментальних дисциплін : монографія / В. А. Петрук. – Вінниця : УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. – 292 с.
3. Рапацевич Е. С. Психолого-педагогический словарь / Е. С. Рапацевич. – Минск : Современ. Слово, 2006. – 928 с.
4. Романовський О. Г. Формування психологічної готовності майбутніх фахівців до професійної діяльності : монографія / за ред. О. Г. Романовського, О. С. Пономарьова. – Харків : Видавець Савчук О. О. : НТУ “ХПІ”, 2011. – 336 с.
5. Schlechti P. C. Schools for the 21-st. Century. Leadership smperatinez for Educational Reform / P. C. Schlechti. – Jan Yramisko, 1999. – 122 p.

Стаття надійшла до редакції 01.02.2017.

Хавина И. В. Влияние естественнонаучных дисциплин на профессиональную подготовку бакалавров психологии

В статье рассматриваются вопросы влияния естественнонаучных дисциплин на профессиональную подготовку бакалавров психологии. Раскрыто значение профессиональной подготовки бакалавров в области “психология”, общие этапы этой подготовки. Подробно рассматриваются дисциплины, входящие в естественнонаучный цикл, и то, как они влияют на профессиональную подготовку бакалавров психологии.

Ключевые слова: *профессиональная подготовка, бакалавр психологии, дисциплины естественнонаучного цикла.*

Khavina I. The Influence of Natural Science Disciplines on the Professional Training of Bachelors with Psychology

The article deals with the influence of natural science disciplines on the professional training of bachelors in the field of psychology. The contribution of the fundamental training of the bachelor in the field of psychology, in contrast to highly specialized education, is considered.

The article analyzes the scientific publications devoted to the problem of vocational education, as well as the improvement of the natural-science training of specialists from different directions. The role of natural science training in the professional training of bachelors from psychology is considered.

The importance of professional basic training of bachelors in the field of “psychology” has been revealed. The article considers the content of both basic (fundamental) education and special training of bachelors in psychology at the National Technical University “Kharkiv Polytechnic Institute”.

The general stages of the basic (fundamental) education of bachelors from psychology are discussed in detail: first, it is a deep fundamental preparation, and then a wide special preparation. The essence of the concept of “basic education” is revealed.

The article analyzes the scientific literature devoted to the problem of studying the influence of natural science disciplines on the professional education of specialists of different profiles.

The concept of “basic education” is considered in detail. The content of basic (fundamental) bachelor’s training with psychology is reflected.

The disciplines that are part of the cycle of natural sciences are considered. Each of the disciplines of the cycle of natural sciences is analyzed, during which lectures are given, how many credits are awarded to each discipline. It is considered in detail how each of the disciplines of the cycle of natural sciences influences the professional training of bachelors in the field of psychology.

Key words: *vocational training, bachelor of psychology, discipline of the natural science cycle.*